

Bouwpastoor Elsen en zijn nieuwe parochie Eigen parochie op 't Hout

Door: Marinus van den Elsen, foto's: Leon de Fost, boek 100 jaar St. Lucia en Delpher.

De tweede helft van de 19de eeuw was een tijd vol ingrijpende veranderingen op 't Hout. Het begon met de aanleg van het Eindhovens Kanaal in 1846. Niet lang daarna in 1857 werd de Houtsche straat, de doorgaande weg van Helmond naar Mierlo, verhard met grind. Vervolgens werd de spoorlijn in gebruik genomen in 1866.

In 1884 werd in Mierlo-Hout een nieuwe parochie gesticht. Aan de Houtsche straat (huidige Hoofdstraat) bouwde men een pastorie en een noodkerk. De noodkerk stond links van de pastorie, ongeveer op de plek van het Unitas-gebouw. De Luciakerk zoals we die nu kennen werd later gebouwd en in 1897 in gebruik genomen.

Bevolkingsgroei op 't Hout

Het inwoneraantal van 't Hout groeide harder dan dat van de dorpskern van Mierlo. Met de invoering van het kadaster, rond 1830, telde Mierlo-Hout nog ongeveer 80 huizen. Vijftig jaar later, in 1880, was dit aantal al gegroeid naar 135. En er waren ook nog eens 45 arbeiderswoningen in aanbouw op de toenmalige Houtsche straat. De nabijheid van industriestad Helmond had een positieve uitwerking op de groei van Mierlo-Hout. Maar voor de kerkgang moesten de Houtenaren als vanouds naar hun parochiekerk in het dorp Mierlo. Dat was voor meesten meer dan een half uur gaans en voor sommigen bijna een uur!

Dat gaat naar Den Bosch toe

Op 18 maart 1880 schreef Antoon van Gennip namens enkele vooraanstaande inwoners van 't Hout een brief naar bisschop Godschalk van 's-Hertogenbosch. Hij verzocht de bisschop om op 't Hout een

zelfstandige parochie te stichten met een eigen kerk. Een antwoord daarop liet lang op zich wachten, maar de bisschop stond niet onwelwillend tegenover dit voorstel. Op 19 oktober 1882 werd een Houtse commissie uitgenodigd bij de bisschop om hun ideeën te komen toelichten. Deze commissie bestond uit Antoon van Gennip, Evert Berkers, Jac. Raymakers en Peerke van Vlerken. Zij gingen om drie uur 's morgens te voet naar Eindhoven om van daar uit met de eerste trein naar 's-Hertogenbosch te reizen. De bisschop wees hen op de hoge kosten die de plannen met zich meebrachten. Voor een noodkerk en een pastorie zou zeker 25.000 gulden nodig zijn, aldus de bisschop. Antoon van Gennip antwoordde dat Mierlo een rijke gemeente was en dat men een goede intekenlijst zou presenteren om de nodige subsidies los te krijgen. De bisschop gaf zich gewonnen maar vroeg nog om een beetje geduld. Hij wilde pastoor Vissers niet onnodig belasten met het opdelen van zijn

parochie, vanwege zijn hoge leeftijd. Maar die vrees bleek ongegrond, want pastoor Vissers was bereid om mee te werken aan de oprichting van een eigen parochie in

Antoon van Gennip, geboren op 16 mei 1853, overleden op 9 maart 1926.

Mierlo-Hout. Ondanks dat hem dat veel parochianen zou schelen en dus minder inkomsten zou opleveren.

Nogmaals op visite bij de bisschop

In maart 1883 vertrok een tweede commissie richting 's-Hertogenbosch. Deze commissie bestond uit Antoon van Gennip, Peerke van Vlerken, Johannes van den Boogaard en Cornelis van Heuven, hoofd van de school. Na een kort gesprek kreeg Van Heuven de opdracht de parochiegrenzen in kaart te brengen. Een bouwperceel zou te zijner tijd worden benoemd. Een bouwperceel voor de bouw van een noodkerk was geen probleem. De Houtenaren beschikten al over een grondperceel, wat de kosten aanzienlijk zou drukken. Dat perceel was te danken aan een schenking uit 1861 van de zieke Marten van Hoof. Het was centraal gelegen, naast de school op 't Hout, ongeveer op de plaats waar in vroeger tijden de Sint Agathakapel had gestaan.

Kapelaan Elsen wordt uitverkozen

Bisschop Adrianus Godschalk ging op zoek naar een geschikte bouwpastoor. Deken Clerx uit Veghel moet hem op het spoor hebben gebracht van kapelaan Elsen. Die was destijds werkzaam in de Lambertusparochie van Helmond, dat viel onder het dekenaat Veghel. Nicolaas Franciscus Elsen was op 13 december 1844 geboren in Wamel, bij Tiel. Op 3 juni 1871 werd hij priester gewijd en sinds 4 december 1871 werkte hij in Helmond. Na enkele gesprekken met de bisschop aanvaardde Elsen zijn taak.

Zoektocht naar financiële middelen

Op 20 oktober 1883 schreef de bisschop een aanbevelingsbrief waarin hij kapelaan Elsen de opdracht gaf om de parochie 't Hout op te richten en de benodigde gelden daarvoor in te zamelen. De bewoners van 't Hout waren opgetogen en gaven royaal. Elsen zou later in zijn memoires opmerken dat *'de giften ieders verwachting verre overtroffen'*. Maar voor de bouw van een nieuwe kerk en pastorie waren meer donaties nodig. Gelukkig had kapelaan Elsen nog goede connecties in Helmond waar hij twaalf jaar had gewerkt. Zodoende ontving hij vele en belangrijke giften uit het Helmondse.

Ook verzocht hij de gemeente Mierlo om een subsidie van 10.000 gulden, die betaald mocht worden in drie termijnen. De weerstand daartegen kwam uit onverwachte hoek; gemeenteontvanger A. Sloots schreef brief 'op hoge poten' aan de bisschop. Hij stelde dat *'de Zeer-eerwaarde Heer Elsen veel onenigheid zal brengen met zijn rondlopen om geld'*. Ook vond hij dat 't Hout al zoveel voorzieningen had gekregen (een school, de grindweg en nu een kerk) terwijl 't Broek helemaal niets had gehad. Sloots kon uiteindelijk niet voorkomen dat de gemeenteraad toestemde om een subsidie te verlenen van 8.000 gulden. Met enige vertraging werd de gemeentesubsidie op 22 december 1883 ook goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Maar de goedkeuring bevatte wel enkele beperkingen en de opmerking dat andere openbare werken niet achterwege mochten blijven. Vervolgens werd de weg naar 't Broek

verbeterd en de waterwegen vernieuwd. Zo had Sloots toch wat bereikt voor de inwoners van Mierlo en 't Broek.

Het bouwen kan beginnen

Eind 1883 was het benodigde geld bij elkaar gesprokkeld. Kapelaan Elsen had een bouwtekening voor een pastorie en hulpkerk laten maken bij bouwkundige J.W. van der Putten in Helmond. Met het metselwerk werd begonnen op een symbolische dag; St. Jozefdag, 19 maart 1884. Het was die dag mooi weer en gedurende de hele zomer bleef het weer goed, zodat het werk goed opschoot. Het vlotte verloop was ook mede de danken aan de dorpelingen. Veel inwoners hadden hand- en spandiensten verleend om de kosten te drukken. Volgens kapelaan Elsen was *'alles in de beste orde verlopen, eenieder der Houtsche ingezetenen heeft zich beijverd om het werk naar behooren te doen slagen'*.

Benoeming van de pastoor en inzegening van de kerk

Op 1 september 1884 werd kapelaan Elsen uitgenodigd bij de bisschop in 's-Hertogenbosch. Bij deze gelegenheid benoemde de bisschop hem tot pastoor van 't Hout en werd F.P. Ghijsens zijn opvolger als kapelaan bij de Lambertusparochie in Helmond. Een aantal dagen later, op 5 september, werd de kersverse pastoor ingehuldigd op 't Hout. Tevens werd de splinternieuwe hulpkerk door hem ingezegend. Het was een groot feest op 't Hout. De pastoor arriveerde om half tien op de grens van Helmond en Mierlo, daar waar de Mierloseweg de Goorloop kruist.

Advertentie in 'De Zuidwillemsvaart' van 1 maart 1884.

In 1832 wordt de eerste kadasterkaart van Mierlo vervaardigd. De ligging van de pastorie en de noodkerk zijn hierop met twee grijze vlakken aangegeven. Het perceel had toen nog nummer 452 (later nr. 1357) en was landbouwgrond.

Hier stond een mensenmenigte de pastoor al op te wachten en werd hij in een stoet naar zijn pastorie geleid. Het verdere verloop van die dag is mooi na te lezen in een verslag van een dag later in 'De Zuidwillemsvaart' dat hieronder is afgebeeld. De dag werd afgesloten met een gezamenlijke 'vischmaaltijd' op de pastorie, want het was die dag vrijdag.

De eerstvolgende dagen had de pastoor het al erg druk. De paus had een drie-daags kerkelijk feest (triduüm) uitgeschreven rondom Maria (Onze Lieve Vrouw Geboorte). Zodoende zat de hulpkerk op zaterdag, zondag en maandag 'bomvol'.

HOUT (Mierlo.) Een feest dat nog lang in onze harten ophewaard zal blijven, had Vrijdag alhier plaats.

Het goldt namelijk, dat de WelEerw. Heer N. F. Elzen, kapelaan te Helmond, als pastoor der nieuw gestichte parochie 'des Hout', onder de gemeente Mierlo, plechtig geïnstalleerd werd.

Te 9 ¹/₂ uur in den morgen, vertrok zijne Eerw. uit Helmond, vergezeld van den WEerw. heer Pastoor alhier, en verschillende anderen Heeren Geestelijken, naar zijne als pastoor benoemde parochie. Op de grenzen aangekomen, werd zijne Eerw. opgewacht door in 't wit gekleeds bruidjes en kansen; de aldaar bestaande gilde en corporaties en eene groote menigte van heide en verte toegestroomde belangstellenden.

Uit het rijtuig stappende werd zijne Eerw. door een der bruidjes in aangename bewoording welkom gebeten die door zijne Eerw. dankbaar en met bewogen stem beantwoord werd.

Vervolgens zette zich de stoet, door de met vlaggen, guirlands, triomfbogen en inscriptien versierde parochie in beweging tot aan de woning van zijne Eerw.

Daar dankte hij in treffende woorden zijne parochianen en alle aanwezigen, voor de plechtige installatie en moeite en belangstelling voor hem geïnstalleerd; en dat hij den God der liefde en barmhartigheid zijne zegen zou afsmeeken voor de welvaart der gemeente en zijner kudde. Inmiddels bedankte hij allen die daartoe bijgedragen hadden, voor den bouw van deze prachtige pastorie en hulpkerk. Vervolgens gaf zijne Eerw. zijne tevredenheid te kennen, met de benoeming als pastoor van deze nieuwe parochie en spoorde zijne parochianen aan om zoowel als hij, voor Z. D. Hw. Mgr. Godschalk, die hem benoemde, te bidden.

Afwisselend werden door bruidjes en particulieren welkomgroeten tot zijne Eerw. gericht; die allen treffend en hartelijk beantwoord en door de menigte met slevende onze nieuw benoemde Herder" gesloten werden.

Te 10 ¹/₂ werd overgegaan tot de plechtige inwijding van het Kerkgebouw, waaraan een groot aantal Geestelijken deelnamen, en door zijne Eerw. nog eens indrukwekkende woorden tot slot werden uitgedrukt.

En zoo verliep deze heuglijken dag voor deze zoo gelukkige parochie. Ja, gelukkig zijt gij parochie! van in het bezit te zijn enner kerk en zoo eene liefdevolle man als herder en vader het woord Gods in dezelve te hooren verkondigen.

Integendeel, Helmond treurt bij zijn vertrek van hier; als treurende schapen zag men hen den herder nagaan, om dien goeden liefderijken man; zoo rijk aan godvruchtigheid, mede-hulde aan te bidden. Edel was zijn karakter, zacht zijnen omgang.

Ook wij wenschen den WEerw. heer Elzen van harte geluk met zijne benoeming als Pastoor met de hoop dat zijne Verwarde nog vele jaren voor het heil zijner parochie moge werken.

Verslaggeving in 'De Zuidwillemsvaart' van 6 september 1884.

De drukte hield aan, want ook inwoners van de omliggende dorpen waren nieuwsgierig naar de nieuwe pastoor en wilden de kerk bezichtigen. 's Zondags las hij, na een dankwoord aan de parochianen, in de kerk de oprichtingsbul van de bisschop voor, alsmede de aanstellingsbrief van het kerkbestuur. De eerste kerkmeesters waren Peter van Vlerken, Everardus Berkers, Joannes van der Putten en Joannes Vervoort. In het bisschoppelijk schrijven stond verder dat St. Lucia de beschermheilige werd en de parochie onder het dekenaat Asten zou ressorteren. Tevens werden de nieuwe parochiegrenzen beschreven (zie kadertekst hieronder).

De grensscheiding en de omschrijving dier nieuwe parochie zal zijn als volgt:

Uitgaande van het punt, waar de weg van Eindhoven naar Helmond doorsneden wordt door de Mierlo's waterloop, volgt men dien waterloop, of liever de grensscheiding tusschen de gemeente Mierlo en Helmond, tot aan de Zuid-Willemsvaart nabij sluis no.8; vandaar volgt men over de Zuid-Willemsvaart, wederom de burgerlijke grens tusschen Helmond en Mierlo tot aan het punt, waar aan de overzijde van de Zuid-Willemsvaart het Eindhovens Kanaal aanvangt; van dit punt uitgaande doorsnijdt men de Zuid-Willemsvaart om dan verder te volgen het Eindhovens

Het kerkhof kon op 26 september 1884 door pastoor Elsen worden ingezegend. Het kerkhof-perceel was oorspronkelijk eigendom van de gemeente Mierlo en werd voor 1.100 gulden gekocht.

De nood- of hulpkerk heeft ruim tien jaar dienstgedaan. Het was te voorzien dat het kerkje al snel te klein zou worden door het groeiend aantal parochianen. De parochie telde bij de start 995 inwoners. Vijf jaar later was dit aantal al gegroeid naar 1113. Het zou nog tot mei 1897 duren voordat de huidige Luciakerk in gebruik werd genomen. Meer hierover in de volgende editie van Ons Mierlo-Hout Magazine.

Kanaal tot de Baan van Brandevoort; die Baan volgt men tot den weg van Kalderman, om dan verder te volgen dien weg van Kalderman, - het Schuilpadje, - den Neerheischen weg tot aan het Staatspoor; verder volgt men het Staatsspoor in Zuidwestelijke rigting tot aan de burgerlijke grens van de gemeente Nuenen c.a., welke grens men volgt tot den waterloop, de Schooten of Stiphoutschen waterloop, om dezen dan te volgen tot aan -en verder over de burgerlijke grens tusschen Mierlo en Helmond in de rigting, waar die loop den weg doorsnijdt van Helmond naar Eindhoven op het punt, van waar men is uitgegaan.

Pastoor Elsen in 1909. Hij werd op 13 december 1844 geboren in Wamel en overleed in Mierlo-Hout op 15 september 1917.

Bronnen:

- Diverse auteurs, 1984: 100 jaar St. Lucia Mierlo-Hout, 1884-1984
- Coenen, J., 2004: Mierlo van oorsprong tot heden, 354-356
- Philipsen, M., 2003: De geschiedenis van het Hout in vogelvlucht, in Opt Hout, 25-79
- www.delpher.nl
- Met dank aan Henk Goossens